

ЗМІСТ

Українські чорти проти гіпсових гномів. <i>Галина Пагутяк</i>	7
<i>Дмитро Тягшигоре</i>	
* Козак і Смерть	21
<i>Степан Басильченко</i>	
* В хуртовину	27
* Чарівний млин	31
<i>Наталія Кобринська</i>	
* Рожа	43
* Чортище	57
<i>Олекса Стороженко</i>	
* Закоханий чорт	71
* Чортова корчма	102

* Дорош	109
* Мірошник	123
* Се така баба, що чорт їй на махових вилах чоботи оддавав	136

Богдан Лепкий

* Кара	145
* Мати	162

Григорій Квітка-Оснєв'яненко

* От тобі і скарб	173
* Мертвецький великдень	209

Святослав Ольшенико-Більха

* Фіолетова тінь	237
* Рудий кіт	243

Ганна Барвінок

* Чорт у кріпацтві	255
--------------------------	-----

Басиль Королів-Старий

* Вовкулака Хреб	269
* Дідько	276

УКРАЇНСЬКІ ЧОРТИ ПРОТИ ГІПСОВИХ ГНОМІВ

Коли у нашому житті з'являється щось ірраціональне, ми можемо його прийняти або відкинути, проте нав'язувати комусь свою думку не бажано. Тому я просто поділюся деякими своїми враженнями й думками, і, боронь, Боже, щоб ви сприйняли їх надто серйозно, чи, навпаки, надто легковажно. Пригадуйте ці слова щоразу, як переходите до наступної новели в цій Добірці української містичної прози.

Кожна Добірка текстів створює певне коло оповідачів, які взаємодіятимуть між собою. У цьому випадку йдеться про незвідану територію духів та душ, тому варто відповідно налаштуватись. Як ото люди збираються увечері біля живого вогню для приємної бесіди. Рано чи пізно вони починають пригадувати всілякі містичні випадки зі свого життя чи почуті від когось. Бо, хоч історії з цієї книги створювали люди, які самі займались етнографічними дослідженнями і встигли зібрати непоганий урожай на полях української народної демонології, кожен з читачів теж знайде що сказати. Надворі темно, страшно, вже краще заночувати тут.

Величезний матеріал, зібраний українськими дослідниками народної демонології, досі опублікований лише частково,

проте деякі історії дійшли до нас у вигляді новел, які, зважаючи на науковий чи особистий досвід письменників XIX — початку XX століть, є чимось більшим, ніж витвором фантазії. Автори, які стануть на певний час вашими співбесідниками, були значно ближчі до вірувань, звичаїв і прагнень народу, ніж ми зараз. А потім більшовики-атеїсти майже на сто років зупинили всі дослідження, оголосивши їх маячнею, не вартою уваги. Ще один злочин їм на карб. Порожню нішу врешті заповнив сурогат. У 1990-ті роки чимало людей, наляканих руйнуванням радянської імперії і суспільним хаосом, допались як дурний до сала до екстрасенсів, цілителів, і навіть почали практикувати білу і чорну магію. На поганому папері виходили сотні книжок з астрології, знахарства, духовних практик, нумерології, і на всякий товар знаходився покупець. Моя знайома, прочитавши інструкцію, зняла волосину з піджака свого осоружного начальника, зліпила з воску ляльку, і того наступного дня ледь не вбило вікном. А лабораторії паранормальних явищ вам знімуть «порчу», «вінок безшлюбності» і наворожать удачу. Ба, навіть в моєму будинку у Львові мешкає ворожка, якій не бракує клієнтів. І все це працює, коли людина вірить. Якщо ж не вірить, то замовляння і ворожіння допоможуть їй як мертвому припарка. Навіть найбільші скептики визнають, що віра творить дива.

ДВІ СВІЧКИ

Пам'ятаєте співомовку Степана Руданського про бабусю, яка ліпить одну свічку святому, а другу чортові, бо хоче «всюди приятеля мати»? У цьому суть двовір'я, що закладене у підвалини духовної історії українців. А решта — то все справа уяви, яка може бути неймовірно прекрасною, а коли її втілює у словах талановитий письменник, то з невідшліфованих ал-

Дмитро Тягнигоре

* Козак і Смерть

КОЗАК І СМЕРТЬ

Їхав Запорожець степом, наспівуючи пісеньку, бо Запорожці був нарід веселий, журби не знали. Ото їде він, їде, коли це дивиться — шкандибає попереду смерть з кошою на плечах. Зрівнявся Запорожець із сухореброю і питає:

— Куди йдеш, стара?

Смерть погляділа на Запорожця скося і говорить:

— Іду до ліса, хочу трохи спочити.

— А де ж ти була? — знов запитав Запорожець.

— На роботі, — пробурмотіла смерть.

— Ну, то й добре, що ми стрінулись, — каже Запорожець, — я також наморився і хочу спочити; я знаю гарне місце в лісі, там спокійно спічнемо, бо тобі треба вранці до роботи братися, а мені далше в дорогу.

— Добре, — говорить смерть. — А ти ж не боїшся спочивати зі мною?

— Та якого біса маю боятися? Я такого хропака задам, аж листя на дубі буде труситися, а як над'їде хто, та побачить, що ти біля мене на сторожі, то мерщій втікати.

Ото дістались вони до ліса, зліз козак з коня й каже:

— Ось тут, пані матко, під цим дубом ляжемо спочивати.

Смерть зараз-таки простягнулась на м'якенькій травичці, положивши свою косу біля себе.